

MĀKSLĪGĀ INTELEKTA ĒTIKAS HARTA ¹

I. Šā dokumenta konteksts un mērķis

Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk tekstā – “EST”) ir apņēmusies izstrādāt, ieviest un izmantot mākslīgo intelektu (turpmāk tekstā – “MI”) atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā noteiktajām Eiropas Savienības vērtībām, lai veicinātu cilvēkcentrētu un uzticamu MI. Darbojoties ar MI sistēmām, EST ir rīkojusies un turpinās rīkoties, stingri ievērojot piemērojamās tiesību normas, kas noteiktas it īpaši ES Datu aizsardzības regulā ² un MI aktā ³. Tomēr uzticamam MI ir jābūt ne tikai likumīgam, bet arī ētiskam un stabilam – gan no tehniskā, gan sociālā viedokļa ⁴.

Pamatojoties uz to, EST pakāpeniski ievieš vairākus ar MI darbināmus rīkus, tostarp – lai palīdzētu Tiesai un Vispārējai tiesai pildīt tiesas spriešanas funkcijas. Paredzams, ka šie rīki uzlabos tiesvedības un administratīvo procesu lietderību un efektivitāti un padarīs Tiesu pieejamāku pilsoņiem.

MI rada zināmus riskus, kad to piemēro darbībām, kas saistītas ar atbalstu EST tiesas spriešanas funkcijām. Nozīmīgākie no šiem riskiem ir neobjektivitāte un diskriminācija saistībā ar neatbilstošu vai bojātu datu izmantošanu, konfidencialas informācijas, tostarp personas datu, izpaušanu, kiberuzbrukumiem, izskaidrojamības trūkumu un – kas tiesu darbības kontekstā nav mazāk svarīgi – pārmērīgu paļaušanos uz tehnoloģijām (“automatizācijas izraisīta nosliece”). Pēdējā minētā parādība var izraisīt kavējumus tiesu prakses attīstībā, samazināt uzmanību, kas tiek pievērsta citām tiesību sistēmām, veicināt noteiktu tiesību kultūru dominanci un ietekmēt tiesu nolēmumu kvalitāti.

Lai novērstu šos riskus un nodrošinātu, ka cilvēki, konkrētāk, tiesneši un ģenerālvokāti, patur pilnīgu kontroli pār tiesas spriešanas procedūram, saglabājot savu autonomiju un neatkarību, būtu jāizstrādā ētikas standarti.

¹ Šo hartu EST pieņēma 2026. gada 26. janvārī.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1725 (2018. gada 23. oktobris) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Savienības iestādēs, struktūrās, birojos un aģentūrās un par šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 45/2001 un Lēmumu Nr. 1247/2002/EK (OV L 295, 21.11.2018., 39. lpp.).

³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1689 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā un groza Regulas (EK) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 un (ES) 2019/2144 un Direktīvas 2014/90/ES, (ES) 2016/797 un (ES) 2020/1828 (Mākslīgā intelekta akts) (OV L, 2024/1689, 12.7.2024., ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>). Lai gan MI akts stājas spēkā 2024. gada 1. augustā, tomēr datumi, kad tā normas kļūst piemērojamas, atšķiras diapazonā no 2025. gada 2. februāra līdz 2027. gada 2. augustam. Ciktāl tas ir praktiski iespējams, EST apņemas ievērot visas šīs normas jau tagad, negaidot to oficiālo piemērošanas datumu.

⁴ Neatkarīgā augsta līmeņa ekspertu grupa mākslīgā intelekta jautājumos, Ētikas vadlīnijas uzticamam mākslīgajam intelektam, 2019.

Šajā hartā ⁵ ir izklāstītas EST saistības attiecībā uz iestādē izstrādāto vai ieviesto MI rīku ētisku izmantošanu. Tā sniedz skaidrību lietotājiem pašā iestādē, kā arī sabiedrībai par to, kā iestāde plāno darboties. Hartai ir nozīme saistībā ar MI sistēmu izveidi, ieviešanu un izmantošanu visā to darbībā.

II. Ētikas standarti un pasākumi, lai veicinātu atbildīgu MI izmantošanu un mazinātu riskus

A. Taisnīgums, neitralitāte, diskriminācijas aizliegums un pamattiesības

EST nodrošinās, lai ikviena MI sistēma, ko izveidojuši tās dienesti vai EST kontrolē esošie līgumslēdzēji, tiktu izstrādāta un ieviesta atbilstoši taisnīguma, neitralitātes un diskriminācijas aizlieguma principiem un lai tajā tiktu pilnībā ievērotas pamattiesības. Tāpat, izvēloties trešo personu MI sistēmas, kas tiks ieviestas iestādē, EST uz pieejamās informācijas pamata veiks visus saprātīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka šādas sistēmas atbilst šiem principiem un pamattiesībām.

Datu kopām, ko izmanto MI sistēmu kontekstuālajai apmācībai, validēšanai un testēšanai Eiropas Savienības Tiesā, jābūt atbilstošām, reprezentatīvām un, cik vien iespējams, bez kļūdām, kā arī pilnīgām, konsekventām un regulāri atjauninātām. Jāveic visi saprātīgi pasākumi, lai identificētu, labotu un mazinātu iespējamo neobjektivitāti, kas varētu izraisīt Savienības tiesībās aizliegtu diskrimināciju, ietekmēt neitralitāti vai citādi negatīvi ietekmēt pamattiesības.

Lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi, EST izstrādātās vai ieviestās MI saskarnes un sistēmas jāpielāgo dažādām vajadzībām un spējām. EST ir apņēmusies līdz minimumam samazināt šķēršļus, kas rodas no atšķirībām tehnoloģiskajās prasmēs – gan darba vidē, gan tiesvedībā, gan sabiedrības iesaistīšanā EST darbā. MI rīku izmantošanai jāveicina daudzkulturālisms un daudzvalodība atbilstoši EST vērtībām.

B. Pārredzamība un izsekojamība

EST izmantos MI sistēmas vienīgi sabiedrības interesēs, lai pildītu savu misiju un uzdevumus saskaņā ar ES līgumiem, un tikai katras sistēmas paredzētajam mērķim. Katras MI sistēmas un katras izmantojuma kategorijas konkrētais mērķis un uzdevumi tiks pienācīgi identificēti un dokumentēti.

Tiesas locekļiem un darbiniekiem tiks sniegti sīki skaidrojumi un informācija par MI rīku darbību. MI sistēmu precizitātes ierobežojumi tiks aprakstīti saprotamā valodā.

⁵ Harta balstās uz Mākslīgā intelekta stratēģiju, ko EST pieņēmusi 2023. gada 19. jūnijā un kas ir publiski pieejama tās tīmekļvietnē (https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-11/cjeu_ai_strategy.pdf). Stratēģijā ir izklāstīti gaidāmie ieguvumi no MI rīku ieviešanas, noteikti principi, kurus EST plāno ievērot, un izveidots atbilstošs iekšējais pārvaldības modelis, konkrētāk, Mākslīgā intelekta pārvaldības padome, kurā ir abu tiesu locekļi, kā arī administrācijas pārstāvji.

Lietotājiem jābūt informētiem par to, ka viņi mijiedarbojas ar MI sistēmu. MI radīts saturs, kas nav pārbaudīts, tiks atbilstoši marķēts, ja tas tiek darīts pieejams citām personām, kas nav lietotājs, kurš lūdzis to izveidot.

Datu kopas un procesi, kas izmantoti kontekstuālajai apmācībai un kam ir nozīme saistībā ar MI sistēmas rezultātiem, tiks identificēti un dokumentēti.

C. Sistēmas integritāte un konfidencialitāte

MI sistēmām jābūt tehniski stabilām un jādarbojas atbilstoši drošības, drošuma un uzticamības prasībām, nodrošinot atbilstošus aizsardzības pasākumus, noturību pret uzbrukumiem, aizsardzību pret ļaunprātīgu izmantošanu un efektīvus rezerves mehānismus, lai novērstu vai mazinātu jebkādas nelabvēlīgas sekas.

Konfidencialitāte ir EST darba fundamentāla un raksturīga iezīme. Tā prasa īpaši piesardzīgu un pārdomātu pieeju MI rīku integrēšanai. Jebkādam MI izmantošanai pilnībā jāatbilst esošajiem iestādes konfidencialitātes protokoliem, iekšējiem drošības noteikumiem un datu aizsardzības standartiem.

D. Cilvēka darbībspēja, virsvadība un atbildība

Eiropas Savienības Tiesā uzdevumu sadalē starp MI un cilvēkiem jānodrošina cilvēku centrālā loma, jāuzlabo viņu spējas un jānodrošina atbilstoša cilvēku virsvadība. Tiesvedībā cilvēki, it īpaši tiesneši un ģenerāladvokāti, saglabā pilnīgu kontroli. MI sistēmām nedrīkst uzticēt atbildību par lēmumu pieņemšanu.

Visas MI sistēmas izstrādā, ievieš un izmanto cilvēku uzraudzībā. Jāievieš stingri kvalitātes kontroles mehānismi un protokoli. Tie ietver kontroli un lietotāju atsauksmes par rezultātu kvalitāti. Par šo kontroli atbildīgajām personām jāziņo par anomālijām un kļūdām.

Lietotājiem jābūt kritiskai pieejai mašīngenerētiem rezultātiem, katrā gadījumā jāpārbauda to precizitāte un pilnīgums un jāziņo par kļūdām, problēmām vai pat vienkāršām šaubām, lai tiktu veiktas turpmākas pārbaudes.

EST definē un sadala atbildību par dažādajiem MI sistēmu izstrādes, ieviešanas un izmantošanas posmiem un izveido procesus, ar kuriem tiek pārraudzīta to darbība un novērsti trūkumi un kļūdas.

EST izstrādā un ievieš datu verifikācijas kultūru, kas nodrošina efektīvas garantijas MI izstrādes, attīstīšanas un izmantošanas precizitātei, integritātei, patiesumam un uzticamībai.

Lai izvairītos no atbildības robriem, MI sistēmu izmantošanā vienmēr jānodrošina skaidra iekšēja atbildības sadale par galīgo dokumentu vai citu ar MI palīdzību izstrādātu rezultātu. Atbildība par galaproduktu ir cilvēkam, un to nevar nodot MI sistēmai.

EST dienestu vai to līgumslēdzēju izstrādātās MI sistēmas tiks regulāri testētas un pārbaudītas, lai atklātu un novērstu iespējamo neobjektivitāti un trūkumus un uzlabotu to rezultātu kvalitāti.

Iestāde ir apņēmusies veicināt atbildīgas un uzticamas MI izmantošanas kultūru, regulāri organizējot apmācību un izpratnes veicināšanas pasākumus saviem darbiniekiem.

Pārvaldības mehānismi tiek pārskatīti un, ja nepieciešams, pielāgoti, lai nodrošinātu to atbilstību mērķim.

E. Sociālā un ekoloģiskā atbildība

EST saistībā ar MI sistēmu ieviešanu apzinās savu atbildību pret sabiedrību un vidi. Tā rūpīgi izvērtēs iespējamo ietekmi.

Tā nodrošinās, lai minēto sistēmu ieviešana nemazina cilvēcisko dimensiju pilsoņu mijiedarbībā ar EST un nepadziļina “digitālo plaisu”.

MI sistēmu izstrādē, ieviešanā un izmantošanā jācenšas līdz minimumam samazināt nelabvēlīgo ietekmi uz vidi, it īpaši enerģijas un ūdens patēriņa vai CO₂ emisiju ziņā. Jāapsver, vai ir iespējams izdarīt izvēli, kas rada mazāku ietekmi uz vidi.

F. Nepārtraukta uzlabošana

EST apņemas sekot līdzi tehniskajām, juridiskajām un ētiskajām attīstības tendencēm.

EST turpinās veicināt un aktīvi piedalīties dialogā ar valsts tiesām un iestādēm saistībā ar MI izmantošanu. Tā turpinās sekmēt starpiestāžu sadarbību un sadarboties ar citām tiesu iestādēm, lai dalītos pieredzē. Tā centīsies identificēt un īstenot paraugpraksi, kā arī iesaistīties akadēmiskās un sabiedriskās debatēs.

Mākslīgā intelekta pārvaldības padome ņems vērā attiecīgās atsauksmes un tehnoloģisko attīstību, kā arī savu formālās pārskatīšanas mehānismu rezultātus, lai ierosinātu atbilstošas izmaiņas un pielāgojumus šajā hartā vai sīki izstrādātajās vadlīnijās par konkrētiem jautājumiem.